

YU ISSN 0350-185x
UDK 808

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

XLV

Уређивачки одбор:

*др Таијана Бајић-Србић, др Даринка Горџан-Премж, др Ирена Грицак, др Милка
Ивић, др Павле Ивић, др Радослав Кайичић, Блаже Конески, др Тине Лојар,
др Александар Младеновић, др Асиљ Пецо, др Мишар Пешикан, др Живојин
Ситанојчић, др Драго Ђујић*

Главни уредник:

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
1989

АНДРЕЈ СТОЈАНОВИЋ
(Београд)

ИНКЛУЗИВНИ ИМПЕРАТИВ У НАУЧНОМ СТИЛУ РУСКОГ И СРПСКОХРВАТског ЈЕЗИКА

У научном стилу руског језика синтаксичке конструкције са императивним значењем још нису довољно истражене, јер је изгледа преовладало уверење да оне нису ни типичне за тај стил. Тако, на пример, угледни стилистичар О. Д. Митрофанова констатује да у научном стилу руског језика „... категорија заповедног начина је слабо заступљена“.¹ Показаћемо да је реално стање ствари, ипак, другачије, а рећи ћемо и нешто више о аналогној појави у савременом српскохрватском језику. На примерима које смо узели из руских и српскохрватских удбеника и приручника из различитих области науке и технике размотрићемо само једну врсту наведених конструкција — тзв. инклузивни императив.

Посебан облик императива којим се означава подстицај на вршење неке радње у коју говорно лице укључује и саговорника (аудиторијум) и себе назива се инклузивни императив (рус. „императив совместного действия“),² који се у руском језику поклапа са облицима 1. лица множине индикатива садашњег или будућег времена (нпр.: *почитаем, сыграем; бежим, идем; будем играть, будем писать* и сл.).³ Од индикатива се облик инклузивног императива разликује и семантички и интонационо.

Осим наведених облика (*сыграем, бежим, будем писать*), срећу се и облици *давай сыграем, давай будем писать, давайте напишем, давайте напишемте* и сл. Треба нагласити да се у Граматици руског језика (издање Академије наука, 1980. године) основним обликом инклузивног

¹ О. Д. Митрофанова, *Научный стиль речи: проблемы обучения*, Москва, 1976, стр. 58; в. такође: М. Н. Кожина: *Стилистика русского языка*, Москва, 1983, стр. 175.

² Термин „инклузивни императив“ употребљавамо према: Р. Симеон, *Енциклопедијски рјечник лингвистичких назива*, Загреб, 1969, књ. I, стр. 539.

³ Уп.: *Грамматика современного русского литературного языка*, Москва, 1970, стр. 416; *Современный русский язык* (под редакцией Д. Э. Розенталя), Москва 1984, стр. 368.

императива сматра онај са постфиксом *-ТЕ*.⁴ Како показују нека новија истраживања, међу бројним средствима за исказивање инклузивног императива у савременом руском језику најпродуктивнији и најраширенији је морфолошки начин — изражавање инклузивног императива посебним глаголским облицима. На пример: *напишем(те), давай(те) писать, давай(те) напишем(те)* и сл.⁵

Облицима инклузивног императива у руском језику се изражавају најразличитије нијансе императивности. Таквих семантичких нијанси има бар десетак,⁶ али се у научном стилу срећу само неколико. То су, најчешће, два основна значења: 1) ауторово подстицање уопштеног саговорника (аудиторијума) на заједничко вршење радње у жељеном правцу и 2) изражавање спремности аутора за вршење радње заједно са читаоцима. На пример:

Докажем достаточность этих условий. — *Докажимо* сада да су ти услови у исто време и довољни. (ТМ, 47); *Возьмём* в этой плоскости произвольную точку *О* ... — *Уочимо* у тој равни произвольну тачку *О* ... (ТМ, 57); *Представим себе*, что механизм движется. — *Замислимо* да се механизам креће. (ТМ, 379); *Будем обозначать* момент пары букв *М*. — *Означимо* момент спрега симболом *М*. (ТМ, 52); *Обращаем внимание* на следующую аналогию. — *Обратимо пажњу* на следећу аналогију. (ТМ, 54) и сл.

Наведени примери претпостављају тесну повезаност двеју компонента („ја + ви“).

Значење синтаксичких конструкција са инклузивним императивом може се протумачити и као извесно зближавање⁷ аутора са читаоцима (ради успостављања неке врсте контакта) или као покушај подстицања⁸ читаоцеве пажње.

Наше проучавање руских реченица са обликом инклузивног императива показало је њихову зависност, у првом реду, од таквих екстралингвистичких фактора као што је, на пример, жанр научно-техничке

⁴Уп.: *Русская грамматика* (Гл. редактор Н. Ю. Шведова), т. 2, Москва, 1980, стр. 622; в. такође: Н. А. Кондрашов, Л. А. Сергиевская, *О формах императива совместного действия в современном русском языке*, РЯШ, 1981, №6, стр. 50–54.

⁵Поред глагола, функцију инклузивног императива у савременом руском језику могу имати и речи других категорија: неки узвици, речи категорије стања, извесни прилози, именице и предлошко-падежне групе, неке заменице у споју са предлозима и др. Шире о томе види: Н. А. Кондрашов, Л. А. Сергиевская, наведено дело, стр. 51.

⁶Н. А. Кондрашов, Л. А. Сергиевская, наведено дело, стр. 53–54.

⁷Уп.: Е. С. Троянская, „Безличность“ изложения — важный лингвистический признак научной речи, у књ.: *Лингвометодические основы преподавания иностранных языков*, Москва, 1979, стр. 185.

⁸Уп.: Н. А. Лариохина: *Вопросы синтаксиса научного стиля речи*, Москва, 1979, стр. 20–21.

литературе. Наиме, примере наведених реченица које смо проучавали узели смо из уџбеника и приручника из области математике, физике, хемије, инжењерске геологије, машинства у рударству, технологије метала, грађевине и електротехнике.

На статистичком узору од десет уџбеника и приручника, утврдили смо значајну разлику у фреквенцији тих реченица. Оне су најчешће у уџбенику теоријске механике и приручнику из више математике, нешто мање у уџбенику из рударске механизације, а у осталим случајевима су статистички занемарљиве. Сматрамо да такву расподелу проучаваних примера реченица није случајна. Зато постоје бар два основна разлога.

Прво, поменута три уџбеника са највећом фреквенцијом реченица са инклузивним императивом, за разлику од осталих испитиваних уџбеника и приручника, припадају области тзв. наставно-научне литературе⁹ намењене ученицима и студентима. Познато је да се таква литература одликује наглашеном дидактичношћу, да је њен циљ да подучава и развија одређене навике, да садржи бројне примере и илустрације у вези са доказивањем теорема, описом тока експеримента, да садржи упутства за конструисање цртежа и графика и сл. Све то морало је наћи одраза и у језичком исказу, чиме се и може објаснити заступљеност таквих реченица.

Друго, наведена три уџбеника умногоме одражавају усмену форму научног изражавања, где је инклузивни императив обична појава. Ако се узме у обзир да је, рецимо, уџбеник из рударске механизације настао на основу предавања које је аутор годинама држао студентима, честа употреба реченица са инклузивним императивом не треба да изненађује. Уједно, све то потврђује и тезу о дијалогском карактеру научног стила у целини.¹⁰

У руској лингвистичкој литератури синтаксичке конструкције типа: *Проследим*, как изображается пуск в ход и останов на диаграмме. - *Размотримо* како се приказује стављање у погон и заустављање на дијаграму (РМ, 150) третирају се најчешће као тзв. уопштеноличне једночлане реченице.¹¹

Супротно таквом схватању, наведени тип реченица у научном стилу руског језика сматраћемо двочланим реченицама (обично са

⁹Види: О. Д. Митрофанова, наведено дело, стр. 15–16.

¹⁰Основно обележје дијалогског карактера научног изражавања представља окренутост адресату. За разлику од књижевних дела, адресат научних текстова је најчешће добро познат аутору (па макар он био и уопштено лице). Шире о томе види: М. Н. Кожина: *Диалогичность письменной научной речи как проявление социальной сущности языка*, у књ.: *Методика и лингвистика*, Москва, 1981, с. 211.

¹¹Уп.: Н. М. Лариохинова, наведено дело, стр. 20; Н. А. Метс, *Особенности синтаксиса научного стиля речи и проблемы обучения иностранных учащихся*, Москва, 1979, стр. 13–14; О. Д. Митрофанова, наведено дело, стр. 67–68; Н. А. Метс, О. Д. Митрофанова, Т. Б. Одинцова, *Структура научного текста и обучение монологической речи*, Москва, 1981, стр. 32–34; *Современный русский язык* (Под ред. Д. Э. Розенталя), стр. 513–515; *Грамматика русского языка*, т. 2, ч. 2, Москва, 1960, стр. 7–12.

изостављеним субјектом), чији се глаголски предикат најчешће поклапа са обликом 1. лица множине индикатива простог будућег времена, ређе — сложеног будућег времена и, сасвим ретко — садашњег времена.¹² У језичком систему такав структурни модел претпоставља позицију субјекта (*мы*). То што се субјекат најчешће изоставља у тој позицији — представља појаву узуса,¹³ а не језичког система. Другим речима, наведени тип реченица можемо сматрати непотпуном реализацијом двочланих структура. У њима функцију уопштавања субјекта има прво лице множине као граматичка категорија.¹⁴ Степен уопштавања у реченицама наведеног типа је у непосредној вези са разграничавањем тзв. прагматичког садржаја личне заменице првог лица множине, који се, зависно од контекста, може испољити као инклузивност, ексклузивност или деперсонализованост агенса.¹⁵

Наша анализа руских реченица са инклузивним императивом показује да предикативну основу тих конструкција чине скоро увек глаголи: *докажем, возьмем, перенесем, проведем, рассмотрим, вычислим, найдем, отложим, представим себе, введем, проследим, выясним, примем, дополним, разделим, подставим, обозначим, поместим; будем обозначать, будем рассматривать; обращаем внимание* и др. Треба нагласити да се у овим реченицама глагол среће у облику простог будућег времена у 85% случајева, у облику сложеног будућег времена у 9% случајева, а у облику презента само у 6% случајева. Глаголски предикат испитиваних реченица најчешће заузима иницијалну позицију. Таквим реченицама се често указује на почетак онога о чему ће се говорити у неком одељку (делу текста), па се стога оне користе и као нарочито средство за повезивање појединих сегмената научног текста.¹⁶

Реченицама са инклузивним императивом су по значењу веома блиске формално двочлане личне реченице, чији је субјекат заменица *мы* употребљена у збирном значењу.¹⁷ Такве реченице понекад могу имати значење подстицања на заједничко вршење радње, што се може закључити из контекста. На пример:

Изучение всякого движения мы начинаем с некоторого опреде-

¹²Уп: *Грамматика русского языка*, Москва, 1970, стр. 551; А. М. Пешковский, *Русский синтаксис в научном освещении*, Изд. 7-е, Москва, 1956, стр. 184, 400.

¹³О изостављању субјекта (заменеце *мы*), в.: Д. Э. Розенталь, *Практическая стилистика русского языка*, Москва, 1968, стр. 163–164.

¹⁴Уп: *Грамматика русского языка*, М., 1970, стр. 362–364.

¹⁵У вези са начинима представљања субјекта у реченици, термини „инклузивност“, „ексклузивност“, „деперсонализованост“ поклапају се донекле са руским одредницама „определенность“, „неопределенность“, „обобщенность“. Види о томе: Г. Г. Матвеева, *Анализ прагматического содержания личного местоимения*, Ростов-на-Дону, 1981, стр. 7 (Рукопись деп. в ИНИОН АН СССР, №8496).

¹⁶Уп: Н. А. Метс, О. Д. Митрофанова, Т. Б. Одинцова, наведено дело, стр. 33–34.

¹⁷Уп: Н. М. Лариохица, наведено дело, стр. 19.

ленног момента времени, называемого начальным моментом. От этого момента *мы будем отсчитывать* время движения, считая, что в начальный момент $t = 0$. — Проучавање сваког кретања почињемо од неког одређеног тренутка времена, који се зове почетни тренутак времена. Од тог тренутка *почећемо да меримо* време сматрајући да је $t = 0$ у почетном тренутку времена. (ТМ, 230)

У руском језику реченице горе наведеног типа (са значењем подстицања) одражавају усмену форму научног излагања, али нису широко заступљене у свим жанровима научно-техничке литературе. У изабраним узорцима текстова најчешће смо их сретали, на пример, у уџбеницима који представљају ауторизована предавања студентима виших школа и факултета.¹⁸ Поменуће императивне реченице са заменицом *мы* не треба поистовећивати са реченицама у којима се *мы* по традицији употребљава као израз скромности аутора. Ауторско *мы* је потпуно истоветно са заменицом *я* и представља доста ретку појаву у жанру школске научно-техничке литературе.¹⁹

Реченицама са инклузивним императивом функционално су блиске и конструкције које почињу речцом *пусть* (у значењу „допустим“, „предположим“). На пример: *Пусть* на тврдог тело дејствује система три сил ... — *Нека* на круто тело делују три силе ... (ТМ, 78). Такве реченице су типичне за научни стил руског језика у целини, а најчешће се срећу у уџбеницима физике и математике.

У граматичкој литератури српскохрватског језика облицима инклузивног²⁰ императива посвећено је мало пажње, по свој прилици зато што је преовладало уверење да је тај облик императива веома ретка појава у савременом српскохрватском језику. Тако, на пример, М. Стевановић дефинитивно закључује „... да је у 1. лицу множине доста редак посебан облик императива“,²¹ признајући притом да је у делима наших писаца с муком пронашао свега два таква примера. С друге стране, М. Стевановић и неки други истраживачи нашег језика допуштају могућност употребе 1. лица множине у колоквијалном изражавању.²²

¹⁸ Овде конкретно мислимо на такве уџбенике као што су *ТМ* и *РМ* из наших основних извора грађе.

¹⁹ Уп.: Н. М. Лариохина, наведено дело, стр. 20.

²⁰ У домаћој граматичкој литератури ретко се среће термин „инклузивни императив“. Уместо њега редовно стоји израз „императив 1. лица множине“. Уп.: М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик*, Београд, 1969, књ. II, стр. 677–684 и *Грамматика српскохрватског језика за гимназије*, 7. изд., Цетиње, 1971, стр. 411–413; М. Миновић, М. Ајановић, *Српскохрватски хрватскосрпски језик*, 11. изд., Сарајево, 1984, стр. 164, 290; И. Брабец, М. Храсте, С. Живковић, *Грамматика хрватскосрпског језика*, Загреб, 1965, стр. 255–257.

²¹ М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик*, стр. 678.

²² Уп.: М. Стевановић, на истом месту; М. Ивић, *Лингвистички огледи*, Београд, 1983, стр. 66.

Наше истраживање облика инклузивног императива спроведено је на материјалу оригиналне и преводне српскохрватске научно-техничке литературе (в. списак извора грађе на крају чланка), при чему смо утврдили да је тај облик императива својствен научном стилу српскохрватског језика у целини, а да је најфреквентнији у школским уџбеницима математике и физике. Тако смо, на пример, само на 100 страница текста у уџбенику математике забележили 75 таквих примера. Широка употреба тих облика условљена је екстралингвистичким разлозима, о чему смо говорили раније.

Предикативну основу реченица са обликом инклузивног императива у научном стилу српскохрватског језика чине понајвише тзв. оперативни глаголи²³ (нпр.: *размотримо, одредимо, нађимо, илуструјмо, докажимо, покажимо, посматрајмо, анализирајмо, извршимо множења или помножимо, извршимо проширивања или проширимо, извршимо скраћивање или скратимо, упознајмо се, вратимо се* и др.). Многи од тих глагола се могу међусобно замењивати а да информација остане очувана. На пример: *нађимо везу — одредимо везу — утврдимо везу; размотримо функцију — узмимо функцију — анализирајмо функцију* и сл.

По својој синтаксичкој структури, испитиване конструкције са обликом инклузивног императива у научном стилу српскохрватског језика представљају двочлане реченице персоналног карактера (обично са изостављеним субјектом). Субјекат *ми* се ту лако може реконструисати на основу личног наставка глаголног предиката који је са њима конгруентан. Инклузивна функција таквог субјекта означава да говорно лице себе укључује са другим лицима (аудиторијумом) у вези са вршењем неке радње. Степен уопштавања првог лица множине нема овде значење израза „ЉУДИ уопште“,²⁴ већ се имају у виду „сви који се баве проучавањем дате науке или они који узимају учешће у неком истраживању“.

Облицима инклузивног императива у научном стилу српскохрватског језика исказују се различита значења.

1. Ауторово подстицање читалаца (најчешће ученика) на вршење радње у жељеном правцу, са нијансом интимизације и неке врсте спремности аутора да ту радњу изврши заједно са њима:

Напишимо схему и *обележимо* стрелице којима одређујемо редослед бројева у размери (М, 66); *Образујмо* све те размештаје (М, 58); *Одредимо* производ полинома ... (М, 103); За дате дужи *MN* и *EF* *применимо* Архимедову аксиому (М, 41); *Вратимо се* величинама које се мењају зависно једна од друге, као што смо поменули на почетку овог поглавља (М, 63); *Замислимо* да се космички брод креће огромном брзином ... ка васионској

²³Термин „оперативни глаголи“ (рус. „оперативные глаголы“) употребљавамо према: Н. А. Метс, О. Д. Митрофанова, Т. Б. Одинцова, наведено дело, стр. 33.

²⁴Уп.: М. Ивић, наведено дело, стр. 67.

станица (Ф, 72); Тако, *размотримо*, на пример, реакцију која се врши при растварању цинка у хлороводоничној киселини ... (Х, 96); *Претпоставимо* да желимо учитати слог са шифром 25 (П, 4-174) и сл.

2. Значење подстицања читаоачеве пажње; учешће адресата се искључује (ексклузивна функција 1. лица множине). Множински облик указује овде на скромност аутора, а одговарајући глаголи су модално употребљени:

На крају *додајмо* и то да је у пракси, у случају креирања, улазна датотека најчешће секвенцијално организована, док код листања то није случај (П, 7-3); *Опишимо* укратко рачунски процес, користећи се Сл. 2.1. (П, 2-4).

Функционални еквиваленти облика инклузивног императива у научном стилу српскохрватског језика могу бити и реченице које почињу речцом *нека* (у значењу „претпоставимо“). На пример: *Нека* је F средиште дужи AE (М, 160); *Нека* је дат угао AOB где је права AB нормална на крак OA , а права CD нормална на крак OB (М, 158); *Нека* се угао Opq пресликава у угао $O_1p_1q_1$ сличношћу са коефицијентом k (М, 255) и сл.

Поред наведених облика, у научном стилу српскохрватског језика постоје и друга средства за исказивање подстицања на заједничко вршење неке радње. То су модално употребљени *презент* и *футур* у облику 1. лица множине. Наглашавамо да је у реченицама са таквим облицима карактер подстицања посебан, јер се њима означава претежно ауторово жеља, савет или сугестија да се нека радња изврши. У таквим реченицама тежиште је стављено на радњу, док је субјекат неутралисан, потиснут и има значење „СВИ који се баве проучавањем дотичне науке или узимају учешће у неком истраживању“. На пример:

Ако се две тачке A и B поклапају, *пишемо* $A = B$, у противном је $A \neq B$. За било коју тачку A праве p кажемо да је на правој p или да припада правој p , односно да права p садржи тачку A или права p пролази кроз тачку A . *Пишемо* $A \in p$ или $p \ni A$. (М, 78-79) (*пишемо* \rightarrow *треба писати*)

Решење: Потребно је конструисати угао од 1° . Како је $19 \times 19 = 361$, *нацртаћемо* произвољан круг чији је центар теме датог угла и који сече краке тог угла. Затим ћемо тетиву која одговара датом централном углу *пресликати* („пренети“) 19 пута дуж круга (М, 176) (Затим *ћемо пресликати* \rightarrow Затим *треба пресликати*).

На крају ћемо закључити следеће.

Посебан облик императива којим се изражава подстицај на вршење неке радње у коју говорно лице, поред себе, укључује и саговорника (ауди-торијум), назива се обично инклузивни императив. Уопште узевши, његово значење подразумева постојање ових компонената: радња + императивност + говорно лице + адресат.

У граматичкој литератури руског језика доминирајућим се сматра аналитички облик инклузивног императива, често са постфиксом *-ТЕ* (*давайте напишем, давайте будем писать, давайте напишемте* и др.). Супротно томе, нашом анализом смо утврдили да у научном стилу руског језика преовлађују синтетички облици (нпр. *возьмем, вычислим; обращаем внимание*), који се у руском језику формално поклапају са 1. лицем множине индикатива презента и футура, разликујући се од њих семантички и интонационо.

У савременом српскохрватском језику постоји посебан облик инклузивног императива, који се обично назива „императив 1. лица множине“. Он се у домаћој граматичкој литератури третира као веома редак облик, својствен претежно колоквијалном изражавању. Међутим, ми смо утврдили да такво схватање није оправдано, јер је инклузивни императив типичан и за научни стил српскохрватског језика у целини, с тим што његова фреквенција у том стилу варира.

Мада је инклузивни императив карактеристичан за научни стил оба испитивана језика, његова квантитативна и квалитативна дистрибуција понајвише зависи од таквог екстралингвистичког фактора као што је жанр научно-техничке литературе. Тачније, у оба језика су ти облици најзаступљенији у тзв. школској научно-техничкој литератури (претежно у уџбеницима математике и физике).

По својој синтаксичкој структури, конструкције са обликом инклузивног императива у научном стилу поменутих језика најчешће представљају двочлане реченице персоналног карактера (обично са изостављеним субјектом). Предикати таквих реченица претежно заузимају иницијалну позицију.

С обзиром на то да се основно значење инклузивног императива у научном стилу руског језика реализује тек у језичком контексту и да га није увек лако разграничити од индикатива глагола, таква околност може представљати извесан проблем у превођењу руске научно-техничке литературе на српскохрватски језик.

ОСНОВНИ ИЗВОРИ ГРАЂЕ

- Выгодский, М. Я., *Справочник по высшей математике*, Москва, 1956.
 Тарг, С. М., *Краткий курс теоретической механики*, Москва, 1961, (ТМ)
 Тарг, С. М., *Теоретическая механика (краткий курс)*, Београд, 1964.
 Киселев, В. И., *Горная механика (рудничные подъемные, водоотливные, пневматические и вентиляционные установки)*, Москва, 1946. (РМ)
 Киселев, В. И., *Рударские машины (ямская построения за извоз, одводывание, пневматички погон и проветривание)*, Београд, 1950.
 Морозов, А. А., *Использование водной энергии*, Москва, 1948.
 Морозов, А. А., *Користење водних снага*, Београд, 1954.
 Панюков, П. Н., *Инженерная геология*, Москва, 1962.

- Пањуков, П. Н., *Инжењерска геологија*, Београд, 1965.
- Балезин, С. А., Разумовский, Г. С., Филько, А. И., *Практикум по общей химии*, Москва—Ленинград, 1946.
- Балезин, С. А., Разумовски, Г. С., Филько, А. Т., *Практикум неорганске хемије*, Београд, 1965.
- Анциферов, М. С. и др., *Справочник машиностроителя в шести томах*, т. 2, Москва, 1963.
- Анциферов, М. С. и др., *Инжењерско технички приручник у шест књига*, књ. II, Београд, 1968.
- Агамиров, В. Ј. и др., *Справочник машиностроителя в шести томах*, т. 3, Москва, 1963.
- Агамиров, В. Ј. и др., *Инжењерско технички приручник у шест књига*, књ. III, Београд, 1979.
- Антошин, Е. В. и др., *Справочник машиностроителя в шести томах*, т. 5/I, Москва, 1963.
- Антошин, Ј. В. и др., *Инжењерско технички приручник у шест књига*, књ. V, Београд, 1979.
- Стојановић, В., Липовац, Д., Сотировић, В., *Математика за I разред средњег образовања и васпитања*, Београд, 1987. (M)
- Ивановић, Д. и др., *Физика за I разред средњег образовања и васпитања*, Београд, 1987. (Ф)
- Нешић, С. и др., *Практикум опште хемије са квалитативном анализом*, Београд, 1983. (X)
- Тирић, В., *Увод у структурирано програмирање и програмски језик COBOL са практикумом лабораторијских вежби*, Београд, 1986. (II)

Резюме

Андреј Стојановић

ИМПЕРАТИВ СОВМЕСТНОГО ДЕЙСТВИЯ В НАУЧНОМ СТИЛЕ РУССКОГО И СЕРБСКОХОРВАТСКОГО ЯЗЫКА

Повелительное наклонение, обозначающее действие говорящего и собеседников (аудитории), принято называть императивом совместного действия.

В русской грамматической литературе установилось мнение, что среди форм императива совместного действия преобладают аналитические образования (*давай писать, давайте напишем, будемте писать, давайте напишемте* и др.). Однако в исследуемых нами жанрах учебно-научной литературы преобладают синтетические формы, омонимичные формам индикатива (*напишем, возьмем, обращаем внимание* и др.). Такие формы выделяются посредством побудительного значения и интонации.

В грамматической литературе сербскохорватского языка формы императива совместного действия считают довольно редким явлением. В основном их относят к разговорному стилю речи. Наш анализ показал несостоятельность такой точки зрения, так как указанные формы присущи

также научному стилю сербскохорватского языка в целом, отличаясь в нем различной частотностью.

Степень распространенности предложений с формами императива совместного действия в научном стиле исследуемых языков зависит от такого экстралингвистического фактора, как жанр. В жанрах учебно-научной прозы рассматриваемые формы наблюдаются чаще всего в учебниках по математике и физике.